

SMĚRNICE K PREVENCI A ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ MEZI ŽÁKY

1. Směrnice rozpracovává Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 24 246/2008-6.
2. Odborné učiliště Kelč má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.
3. Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění vydírání, omezování osobní svobody, útisku, ublížení na zdraví, loupeže, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, poškozování cizí věci, znásilnění, kuplířství apod.
4. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu. V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování či schvalování trestného činu, v krajním případě i podněcování. Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.
5. Ředitel školy odpovídá za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí:
  - Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování.
  - Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách, především v prostorách, kde by k šikování mohlo dojít.

- Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování.
  - Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.
6. Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, rozvíjejících identitu a individualitu žáka. Vztahy mezi žáky a atmosféru třídních kolektivů je třeba vnímat jako nedílnou a velmi důležitou součást pedagogické práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.
  7. Ve Školním řádě Odborného učiliště Kelč jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí.
  8. Škola má vytvořen Program k prevenci a řešení šikanování, jehož hlavní součástí je krizový plán, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.
  9. S krizovým plánem jsou vždy na začátku školního roku prokazatelně seznámeni žáci a jejich zákonní zástupci.

PROGRAM K PREVENCI A ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ MEZI ŽÁKY

1. Charakteristika a projevy šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu. Jednoznačně určit, kdy se jedná o šikanu a kdy o klukovinu není vůbec jednoduché, často to vyžaduje už odborný pohled. Šikana se v zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách a má ve svých projevech velice různorodou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana - pomocí ICT)
- Fyzická šikana, přímá a nepřímá (např. krádeže, ničení majetku)
- Smíšená šikana – kombinace verbální a fyzické šikany

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu.

2. Stádia šikanování

Šikanování popisujeme ze tří praktických pohledů:

A. Šikanování jako nemocné chování

Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.

B. Šikanování jako závislost

Mezi obětí a agresorem existuje nesvobodný vztah, jakýsi scénář skryté spolupráce. Oběť se chová jakoby vstřícně, kamarádsky, někdy běhá za svým trýznitelem jako poslušný pejsek.

C. Šikanování jako onemocnění celé skupiny

Šikanování není nikdy pouze záležitostí jednotlivce. Neděje se ve vzduchoprázdnu, ale v kontextu vztahů nějaké konkrétní skupiny. „Onemocnění“ takové skupiny má svůj vnitřní vývoj, který prochází pěti stádií – od počátečního až po rozvinuté.

1. stupeň – zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny (ostrakizovaný) necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván – ostatní se s ním nebaví, pomlouvají ho, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod.

2. stupeň – fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

3. stupeň – vytvoření jádra (klíčový moment)

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro, kteří začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nejvhodnější oběti.

4. stupeň – většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se napsaným zákonem. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

5. stupeň – totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí: jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

3. Prevence šikanování, násilí a agresivity mezi žáky

Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky, mezi žáky a pedagogickými pracovníky a mezi pracovníky navzájem. Soubor opatření a doporučení na naší škole:

A. Posílení demokracie ve škole

- Spolurozhodování žáků prostřednictvím Učilištní a Internátní žakovské rady
- Motivovat žáky k využívání Schránky důvěry
- Konzultační hodiny výchovného poradce
- Umožnit rodičům co nejčastější přístup do školy a k informacím - Den otevřených dveří, pravidelná aktualizace www-stránek školy, třídní schůzky.
- Komunitní kruhy

B. Uplatňování spolupráce mezi žáky

- Projektové dny v rámci školy, ročníku

- Oborové exkurze
  - Třídní akce a výlety
  - Výchova mimo vyučování – internátní akce
- C. Solidarita se slabými
- Učitelé a vychovatelé se ve své pedagogické činnosti více orientují na žáky slabé, handicapované, se sociálně nevhodnými osobními vlastnostmi, „outsidery“ ve skupině apod., s cílem zlepšit jejich pozice ve skupině, třídě.
- D. Svědectví spolužáků
- Učitelé a vychovatelé při vhodných příležitostech zdůrazňují žákům rozdíl mezi „žalováním“ a „nutným svědectvím“ a pokusí se jim vymezit hranice mezi těmito přístupy.
- E. Dozor ve škole
- Při výkonu pedagogického dozoru se pedagogičtí pracovníci zaměří na místa a příležitosti, kdy může nejpravděpodobněji dojít k šikanování.
  - I nepedagogičtí zaměstnanci školy při sebemenším podezření na projevy šikany upozorní příslušného pedagogického pracovníka.
- F. Zjištění současného stavu
- Jedenkrát ročně zadat žákům anonymní dotazník, zjišťující mimo jiné i přítomnost šikany.
- G. Vzdělávání pracovníků – pedagogických i nepedagogických
- Spolupráce s pracovníkem Pedagogicko psychologické poradny a ostatními specializovanými institucemi.
  - Akreditované kurzy DVVP.
  - Doplnování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

4. Postupy řešení šikany

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach oběti, ale i pachatelů a dalších účastníků. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Doporučují se čtyři kritéria, s jejichž pomocí se dá poměrně bezpečně posoudit, zda je šikana počáteční či pokročilá.

- I. Způsob chování a výpovědi svědků
  - počáteční stadium: svědci mluví poměrně otevřeně, nepopírají násilí, soucítí s obětí
  - pokročilé stadium: svědci mluví ustrašeně, popírají násilí
- II. Závažnost a častost agresivních projevů

- u těžkého zranění je pravděpodobné, že šikana již gradovala.
- III. Doba, po jakou šikanování trvalo
  - čím vyšší ročník, tím je pravděpodobnější vyšší stupeň šikany.
- IV. Počet obětí a agresorů
  - větší počet agresorů a obětí signalizuje vyšší stupeň šikany.

5. Výchovná opatření

Pro potrestání agresorů se užijí následující výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia.
- Snížení známky z chování.
- Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění žáka do pobytového oddělení SVP.

Výchovná opatření na internátě:

- Napomenutí vedoucího vychovatele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení z internátu.

Pro nápravu situace ve třídě, skupině se budeme snažit spolupracovat s celým třídním kolektivem, aby se vypořádali s traumaty i ti, kteří přihlíželi, ale nezasáhli.

Příloha č.1: Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Příloha č.2.: Příklady šikanování

V Kelči 2. 2. 2009

Vypracovala:

Mgr. Renata Ryšková

Schválil:

Ing. Karel David - ředitel